

ዳኞች፡- እትመት አሰፋ

ፀሐይ መንክር

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሳዩ

እስቲበል አንዱዓለም

አመልካች፡- አቶ መኮንን ስሜነህ

ተጠሪ፡ - አቶ ፀጋሁን ሁነኛው

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል

ፍርድ

ጉዳዩ ለዚህ ችሎት የቀረበው አመልካች በተጠሪ መኖሪያ ቤት አካባቢ የወፍጮ ቤት ስራ ለመስራት እንቅስቃሴ መጀመራቸው የሁከት ተግባር በመሆኑ ሊቆም ይገባል በማለት የተወሰነበትን የህግ አግባብ መርምሮ ለመወሰን ነው፡፡

ክርክሩ የተጀመረው የአሁን ተጠሪ በደቡብ አቸፈር ወረዳ ፍርድ ቤት በአሁን አመልካች ላይ ባቀረቡት ክስ ነው፡፡ የቀረበው ክስ ይዘትም አመልካች ለሆቴል ስራ በሚገለገሉበት G+2 ህንፃቸው ጎን የወፍጮ ስራ ለመስራት ቤት ገንብተው እና የመብራት ቆጣሪ አስገብተው በዝግጅት ላይ መሆናቸውን፤ በቦታው ላይ ወፍጮ ከተተከለ ለጤናም ሆነ ለማህበራዊ ኑሮ ችግር የሚያደርስባቸው መሆኑን በመግለፅ ድርጊቱ የሁከት ተግባር ነው ተብሎ እንዲወገድላቸው ዳኝነት የሚጠይቅ ነው፡፡

የአሁን አመልካችም ለዚህ ክስ በሰጡት መልስ ክስ የቀረበው ወደፊት ሁከት ይፈጠርብኛል በሚል ሲሆን በተጠሪ እና በወፍጮ ቤቱ መካከል የ50 ሜትር ርቀት ያለ በመሆኑ እና የተጠቀሰው ህንፃም ለሆቴል ስራ ሳይሆን ለብረታ ብረት እና ሌሎች እቃዎች ንግድ እየዋለ ያለ በመሆኑ የሚፈጠር ሁከት የለም፤ ተጠሪ በራሳቸው በቦታው ላይ የወፍጮ ስራ ለመስራት በባለቤታቸው ስም ፈቃድ አውጥተው በሂደት ላይ ያሉ በመሆኑ ሁከት ይፈጠርብኛል በሚል ክስ ሊያቀርቡ አይችሉም በማለት ክስ ውድቅ እንዲሆን ተከራክረዋል፡፡

ጉዳዩ የቀረበለት የወረዳው ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃን በመስማት እንዲሁም ስለ ጉዳዩ አግባብነት አለው ካለው የአስተዳደር ክፍል ተጣርቶ እንዲቀርብለት ካደረገ በኋላ

የወፍጮ ስራው በቦታው ላይ መቀጠል በተጠሪ አኗኗር ላይ ሁከት የሚያስከትል ስለመሆኑ አረጋግጫለሁ በሚል ምክንያት ግንባታው እንዲቆም ወስኗል።

ይህንኑ ውሳኔ በይግባኝ የተመለከተው የባህር ዳር እና አካባቢዋ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የከተማው መሪ ፕላን የትኛው ስራ በየትኛው ሳይት ላይ መሰራት እንዳለበት ለይቶ ባላስቀመጠበት አመልካች በህጋዊ መንገድ በቦታው ላይ የወፍጮ ስራ ለመስራት የሚያስችላቸውን ንግድ ፈቃድ አውጥተው ስራ መጀመራቸው የሁከት ተግባር ነው የሚባል አይደለም በሚል የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን ሸረረ። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትም ይህንኑ ውሳኔን አፅንቷል።

የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በበኩሉ በሰ/አ/መ/ቁጥር 03-76409 ላይ የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ ሰኔ 05/2011 ዓ.ም በዋለው ችሎት የክልሉ የበላይ ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ እና ትዕዛዝ በመሻር የወረዳ ፍርድ ቤቱን ውሳኔ አፅንቷል።

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔን በመቃወም ነው። አመልካች ሐምሌ 25/2011 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ተፈፅሟል ያሉትን መሰረታዊ የህግ ስህተት ጠቅሰው በዚህ ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል። ፍሬ ቃሉም የወፍጮ ስራው ባልተጀመረበት እና ሁከት ስለመፈፀሙም የተረጋገጠ ነገር በሌለበት ሁከት ተፈጥሯል መባሉ ከህግ አግባብ ውጪ ነው፤ ከተጠሪ ጋር የማንዋሰን እና በመካከላችንም የአራት ሰዎች ቤት እያለ እንዲሁም ተጠሪ በራሱ ተመሳሳይ ስራ ለመስራት በሂደት ላይ እያለ የወፍጮ ስራው መጀመር ሁከት ይፈጥራል በሚል መወሰኑ አግባብ አይደለም የሚል ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ በመግቢያው ላይ የተገለፀውን ነጥብ ግራ ቀኙ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ጉዳዩ ለዚህ ችሎት እንዲቀርብ በመታዘዙ ምክንያት ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጓል።

ተጠሪ ህዳር 29/2012 ዓ.ም በተፃፈ መልስ የሁከት ክስ በተፈጠረ ሁከት ላይ ብቻ ሳይሆን ወደፊት ሊፈጠር በሚችል ድርጊት ላይም ሊቀርብ የሚችል በመሆኑ እና የስር ፍርድ ቤቶችም በዚህ መልኩ የወፍጮ መተክል በተጠሪ ኑሮ እና ጤና ላይ እርግጠኛ የሆነ ጉዳት ሊያደርስ እንደሚችል አጣርተው የወሰኑ በመሆኑ ውሳኔው ሊነቀፍ አይገባም በማለት ተከራክረዋል። አመልካችም የሰበር አቤቱታቸውን የሚያጠናክር የመልስ መልስ በማቅረብ ሞግተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተመለከተውን ሲመስል ችሎቱም የግራ ቀኙ ክርክር ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ፣ በስር ፍርድ ቤቶች ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር እና ለጉዳዩ አግባብነት ካለው ህግ ጋር በማገናዘብ መርምሯል።

ከክርክሩ አጀማመር መረዳት እንደሚቻለው የአሁን ተጠሪ ለወረዳው ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ አመልካች በቤቱ አጎራባች ላይ ሊሰራ በሂደት ላይ ያለው የወፍጮ ስራ በኑሮ እና ጤናዬ ላይ ችግር የሚያስከትል በመሆኑ ድርጊቱ የሁከት ተግባር ነው ተብሎ ሁከቱ ይቁምልኝ የሚል ነው።

እንግዲህ የአንድ ንብረት ባለይዞታ የሆነ ሰው ንብረቱን በተመለከተ በህግ ከተረጋገጡለት መብቶች ውስጥ አንዱ በሁብቱ ላይ የተፈጠረው ህገ ወጥ ሁከት እንዲወገድለት የሁከት ይወገድልኝ ክስ ማቅረብ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁጥር 1149(1) ይደነግጋል። በመሰረቱ የፍ/ብ/ሀ/ቁጥር 1149(1) የሁከት ተግባርን የሚያቋቁሙ ፍሬ ነገሮችን ከመጥቀስ ባለፈ በራሱ “ሁከት” ለሚለው ቃል የሰጠው ግልፅ ትርጉም የለም። ከዚህ ድንጋጌ ይዘት መገንዘብ እንደሚቻለውም የሁከት ተግባር የሚያቋቁሙ ፍሬ ነገሮች ተብለው የተጠቀሱት ሁለት ድርጊቶች ናቸው። አንደኛው ባለይዞታው በሁብቱ ሰላማዊ በሆነ መንገድ በመጠቀም መብቱ ላይ የሚደረግ ጣልቃ ገብነት አልያም የሚፈጠር እንቅፋት (Interference) ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በባለይዞታው እጅ የነበረን ንብረት/ይዞታ/ በሙሉ ወይም በከፊል በመውሰድ ባለይዞታውን በዚያው መጠን ይዞታ አልባ ማድረግን (Dispossession) የሚመለከት ነው።

በሌላ በኩል የሁከት ተግባር በሁለት መንገድ ሊፈፀም የሚችል ስለመሆኑ በዚህ ዙሪያ ከተደረጉ የምርምር ፅሁፎች ይዘት መገንዘብ ይቻላል። አንደኛው ይዞታውን ከባለይዞታው እጅ በመውሰድ ወይም በይዞታው ሰላማዊ በሆነ መንገድ የመጠቀም መብት ላይ በተጨማሪ/በተግባር/ የሚፈፀም ጣልቃ ገብነት/Disturbance in fact/ ነው። ሌላኛው ደግሞ በባለይዞታው የይዞታ መብት ላይ በህግ ረገድ የሚፈጠር ሁከት/Disturbance in law/ የሚል ነው። ሁለተኛው የሁከት ዓይነት አብዛኛውን ጊዜ የሚፈፀመው አስተዳደር ክፍል ይዞታውን በተመለከተ በራሱ ተነሳሽነትም ሆነ በሌላ ወገን ጠያቂነት በተለያየ መንገድ የባለይዞታውን የይዞታ መብት በሚነካ መልኩ በሚወሰደው አስተዳደራዊ እርምጃ ነው። ይህ አስተዳደራዊ እርምጃ እንደየሁኔታው ባለይዞታው ይዞታውን በተመለከተ አንድን ድርጊት እንዲፈፀም ወይም እንዳይፈፀም በማድረግ አልያም የባለሀብትነት መብቱን የሚያሳጣ ወይም የሚገድብ ተግባር በመፈፀም ሊሆን ይችላል።

በእነዚህ ሁኔታዎች በይዞታው ላይ ሁከት የተፈጠረበት ባለይዞታ የተወሰደበት ነገር እንዲመለስለት ወይም የተነሳው ሁከት እንዲወገድለት እና በድርጊቱ ስለደረሰው ጉዳት ኪሳራ እንዲሰጠው በህጉ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ መጠየቅ የሚችል ስለመሆኑ እና ዳኞችም ይኸው ስለመፈፀሙ ሲያረጋግጡ የተፈጠረው ሁከት እንዲወገድ እና ተገቢ ሆኖ ሲገኝም ካላ እንዲከፈል ሊወሰኑ እንደሚችሉ ከፍ/ብ/ሀ/ቁጥር 1149 ድንጋጌ ጠቅላላ ይዘት መገንዘብ ይቻላል። ይህ ሲሆንም ፍርድ ቤቶች በሁከት ክስ አርዕስት የቀረበው ጉዳይ በሌላ የህግ ማዕቀፍ ከሚስተናገድ ክርክር ጋር

እንዳይቀላቀል ተገቢውን ጥንቃቄ ሊያደርጉ እና ክርክሩንም ሆነ የቀረበውን ማስረጃ ከዚህ አኳያ ብቻ ሊመለከቱ ይገባል።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪ ክስ ያቀረቡት በተጨማሪም በይዘታ መብታቸው ላይ የተፈጠረን የሁከት ተግባር ለማስወገድ ሳይሆን ሊሰራ የታሰበው የወፍጮ ቤት ስራ ሊያስከትል የሚችለውን ጫና በመገመት ነው። ይህ ከሆነ ደግሞ በተጨማሪም ባለተፈጸመ ድርጊት ላይ በይሆናል የሁከት ክስ የሚቀርብበት የህግ ማዕቀፍ የለም። ከተጠሪ ክስ ጭብጥ በግልፅ መረዳት የሚቻለውም ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከተው በፍትሐ ብሔር ህግ ቁጥር 1225 ስር የተመለከተውን በባለሀብትነት መብት አለመጠን ስለመገልገል ጉዳይን እንጂ በፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1149 ስር የተመለከተውን በይዘታ ላይ የሚፈጠር የሁከት ተግባርን አይደለም።

በፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1225 መሰረት በባለሀብትነት መብት አለመጠን የመገልገል ተግባር መኖር አለመኖሩ የሚለየው የመብቱ አጠቃቃም በጉርብትና አኗኗር ሊታገሱት ከሚቻለው በላይ በአጎራባች ነዋሪዎች መብት ላይ ጉዳት የሚያደርስ መሆኑን በማረጋገጥ ነው። ይህን ለማረጋገጥ ደግሞ በዚህ መልኩ ክስ የቀረበበት ሰው በንብረት መብቱ ቢያንስ መጠቀም መጀመርን የሚጠይቅ ይሆናል።

አሁን በቀረበው ጉዳይ አመልካች የወፍጮ ስራ ለመስራት የሚያስችላቸውን ሂደቶች ከመጀመር ባለፈ ስራው በተጨማሪም አልተጀመረም። ይህ ባልሆነበት የወፍጮ ስራው በተጠሪ አኗኗር እና ጤና ላይ ጉልህ የሆነ ጉዳት የሚያደርስ ስለመሆኑ በተጨማሪም የሚታወቅ ነገር የለም። እናም የስር ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን በዚህ መልኩ ሊያስተናግዱ ሲገባ ለጉዳዩ አግባብነት የሌውን የህግ ድንጋጌን ጠቅሰው ግማሹ ሁከት አለ ሲል ሌላው ደግሞ ሁከት የለም በማለት መወሰናቸው መሰረታዊ የህግ አረዳድ እና አተገባበር ስህተት ሆኖ ተገኝቷል። ስለሆነም ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/አ/መ/ቁጥር 03-76409 ላይ ሰኔ 05/2011 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. በባህር ዳር እና አካባቢዋ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ/0312523 ላይ ጥር 08/2010 ዓ.ም ተሰጥቶ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ችሎት በፍ/መ/ቁ/01.47520 ላይ ሚያዝያ 05/2010 ዓ.ም የፀናው ውሳኔ ምክንያቱ ተለውጦ በውጤት ደረጃ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቷል።

ትዕዛዝ

1. የዚህን ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ወጪ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
2. መዝገቡ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሠ/ኃ